

перспективного лінійного матеріалу. На основі добору із популяції відібрані перспективні форми – 68 родин, які можуть бути використані для проведення селекційної роботи на ранньостиглість. 59,2% вивчених родин мали масу плоду до 60 г, і 27,1% – від 60 до 80 г. Отже сортопопуляція при регулярному збиранні плодів придатна до заготівлі дрібних фракцій, що користуються найбільшим попитом у сучасних умовах.

УДК 634.1.055: 631.527.6

Опалко А.І.

Національний дендропарк «Софіївка» НАН України

ПРОБЛЕМИ РОЗШИРЕННЯ СОРТИМЕНТУ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ КУЛЬТУР

На земній кулі нараховується понад 1000 ботанічних видів плодових і ягідних рослин, що належать до близько 200 родів об'єднаних у 40 родин. У нашій країні традиційно вирощують не більше 25 плодових і ягідних культур, хоча в Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, їх вже нараховується близько 40 порід. Разом з тим природно-економічний потенціал України цілком сприятливий для виробництва садівничої продукції значно ширшого асортименту і в достатній кількості (за винятком цитрусових та інших плодів і ягід з тропіків і субтропіків) не лише для повного забезпечення внутрішніх потреб, а й для розвитку експортних можливостей. Глобальні тенденції на ринку садівничої продукції характеризуються стабільним зростанням незадоволеного попиту, що сформувався внаслідок збільшення споживання плодів і ягід, які все частіше вводяться не тільки в колись традиційно овочеві салати, а також додаються у перші страви, м'ясні й рибні наїдки та

використовуються при випіканні не лише тістечок і здоби, а й житнього хліба.

Аналіз стану щодо забезпечення плодово-ягідною продукцією населення України свідчить про істотний її дефіцит. За науково обґрунтованої річної норми споживання, що становить у наших природнокліматичних умовах 82 кг плодів і ягід на душу населення, їх у середньому виробляється лише 29-42 кг. Дуже великий дефіцит ягід, яких у середньому на одного жителя України виробляється 3,4 кг за фізіологічної норми споживання близько 10 кг. Україна щороку імпортує 15-20 кг плодово-ягідної продукції на душу населення, що забезпечує разом із власним виробництвом менше 70% від середньої потреби. Для подолання дефіциту садівницької продукції в Україні необхідно провести відповідні організаційно-технологічні заходи, зокрема щодо поглиблення зональної спеціалізації та посилення державного протекціонізму як вітчизняного плодівництва, так і наукових, насамперед селекційно-генетичних, розробок, зорієнтованих на вимоги до нових сортів виробника, переробника, споживача плодово-ягідної продукції і посередника. Вже прийнято Галузеву програму розвитку садівництва України до 2025 р., що сприяло збільшенню виробництва плодів і ягід. Однак для реалізації передбачених Програмою заходів потрібна цільова державна підтримка селекції і розсадництва цінних, але малопоширених культур як аронія, глід, горобина, ірга, мушмула та ін., робота з якими на перших етапах не може бути самоокупною.

Біологічні особливості плодових і ягідних рослин зумовлюють специфічні труднощі і водночас унікальні можливості щодо їхнього генетичного поліпшення в порівнянні з трав'янистими культурами. Тривалий ювенільний період і високий рівень генетичної гетерозиготності визначають труднощі селекційного вдосконалення сортів плодових рослин. Для багатьох із них створення конкурентоспроможного сорту з новими властивостями майже неможливо досягнути впродовж творчої кар'єри одного селекціонера.

Після визнання сорту Державною службою з охорони прав на сорти рослин і внесення його у Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні, труднощі у його становленні не завершуються. Психологічно кожен споживач стає консерватором, коли йдеться про плоди і дещо меншою мірою ягідні рослини, і переважно купує яблука й груші відомих з дитинства сортів. Тож після того, як новий сорт виходить на ринок він повинен конкурувати з існуючими давно відомими сортами. Покупець зазвичай не цікавиться, з борошна якого сорту пшениці чи жита випечено хліб, однак купуючи яблука надає перевагу знайомим назвам «Делішес», «Голден Делішес» чи «Ренет Смиренка», навіть коли їхні назви написані з помилками чи у ящиках лежать плоди зовсім інших сортів. Це стосується не лише споживача плодів, а й виробника, який закуповує садивний матеріал і посередника, що укладає контракти з виробником, що робить впровадження нових сортів плодових культур та їхню адаптацію в галузі важкою і повільною справою, незалежно від чудових якостей цих сортів.

